

Quæ quoniam vehementer absurda sunt, hæc opinio est respuenda; potiusque credendum, ideo fuisse istam naturam et boni et mali capacem primitus factam, ut horum alterum diligendo, meritum compararet, quo boni solius, vel mali solius capax postmodum fieret: ita tamen ut si plecteretur damnatione perpetua, pati cogeretur tantum, non etiam facere sineretur malum.

LIX. JUL. « Sed quantum interest inter plenum et vacuum, tantum nimirum inter possibilitatem et necessitatem. Possibilitas enim rei illius, cujus capax dicitur, vacua ostenditur: quando si vacua non esset, nec capax esset. Quî enim caperet, quod jam haberet? Necessitas autem non vacuitatem, sed plenitudinem indicat: non potest quippe capere quasi vacua, quod jam quasi plena esse compellit. Tantum itaque inter necessaria et possibilis interest, quantum inter conferta et inania. Ab utriusque ergo qualitatis, cujus æque capax est et præjudiciis ipsa repugnantium susceptione defenditur. Habet ergo bonum necessarium in natura tantum, quantum ad honorem spectat auctoris; quod est innocentia nulli malo admixta naturaliter, proprii operis pro boni proprietate et accusatione mali receptra. Illud ergo quod ei de proprio venit, peccans quisque sauciare potest: hoc vero quod de Dei opere suscepit, decolorare non potest. Manet ergo et in malis hominibus taxatio naturalis boni; nec unquam malum erit, bonum malumque agere potuisse: sed personæ illi nihil proderit, quæ necessarii sui instituta non damnat quidem, sed tamen sibi ea non prodesse compulit. Sicut ergo in eo homine, in quo est jam explicata libertas, cum peccat, malum ascribimus voluntati, naturam autem Deo conditionis auctori: ita si parvulus, qui voluntatis usum non habet, nec quidquam ostendit præter instituta naturæ, scelere plenus

esse dicatur, atque habere malum a necessario, quod alter a possibili capit; sine dubio is auctor criminis, qui naturæ auctor, arguitur.»

AUG. Regulas tuas aperte in majoribus frangimus, ut eas ad parvulos transferre non possis. Non erat parvulus qui dicebat, « Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago⁴. » Non ei possibilitatis inanitas, sed necessitatis inerat plenitudo ut tuo de his rebus loquamur modo: non erat vacuum quo caperet, sed refertum quo ceperat, malum. Non enim ait, Bonum malumque agere possum; quæ possibilitas naturæ humanæ malum non fuit, nec voluntatis: sed ait, « Non quod volo facio bonum. » Nec tantum, verum et addidit, sed quod nolo malum hoc ago. Ecce et quod non agit bonum, et quod agit malum, non possibili, ut ipse constituis, sed ut ille patitur et fateatur, necessario suo debet: infirmus quidem ad auferendas miseras suas, sed plane firmissimus malleus ad conterendas regulas vestras. Vult et non agit quod bonum est, non vult et agit quod malum est: unde ista necessitas? Agnoscunt eam quidem catholici doctores, qui Paulum apostolum intelligunt etiam de se ipso ista dicentem, et ex lege qua in membris repugnat legi mentis, sine qua nullus hominum nascitur, venire non dubitant; et ideo dici et a sanctis vident: « Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago: » quia vident quantum bonum sit nec carne concupiscere, quæ mente aversantur; eosque id velle, nec facere: et malum esse quamvis mente non consentiente, vel carne tamen talia concupiscere; eosque id nolle, sed facere, sine ulla quidem condemnatione, quoniam peccati hujus reatu regeneratione deleta, resistunt mente, ne perficiant quod concupiscunt carne; sed non sine suo aliquo malo, quia non eis aliena commixta,

⁴ Rom. vii, 19.

sed eorum natura est et in mente et in carne. Hunc sensum pium et verum contra vestram susceptam non vultis admittere; quasi propterea faciatis, ut in iudicio quo defenditur a vobis, non solum de litteris, verumetiam de ipsis hominum moribus gemitibusque sanctorum, nihil adversus eam recitetur, nolentibus vobis; et tanta veritatis manifestatione recitetur, ut non eloquentia, sed sola impudentia vestra remaneat, qua illam non possitis defendere, sed velitis. Quid enim agitis, quod res apertas turbidæ loquacitatis tempestate nubilare conamini? Clamat Apostolus, « Non quod volo facio bonum, sed quod » nolo malum hoc ago ¹. » Clamat etiam superius: « Jam » non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum; scio enim quia non habitat in me, hoc est, in mea » carne bonum ². » Quid est, quod nolo facio? et quid est, non ego operor? Quid est, nisi quod consequenter exponit? Dicendo quippe, quod nolo facio; se facere ostendit: et rursus dicendo, non ego operor; non mentem consentientem, sed carnem suam concupiscentem id facere ostendit: concupiscendo quippe caro agit, etsi ad consensum mentem non attrahit. Propter hoc adjungit, Scio quia non habitat in me. Et exponens quid dicat in me: hoc est, inquit, in carne mea bonum.

Verum sint istæ voces, non Apostoli, ut vultis, sed cujuslibet hominis mala sua consuetudine prægravati, quam voluntate non potest vincere: nonne et hæc tam robusta est, ut argumentationes vestras de possibili et necessario tanquam pueriles et ludicras tabellas robore suo frangat et conterat? Quoniam est, quod non vultis, non solum voluntarium atque possibile, unde liberum est abstinere; verumetiam necessarium peccatum, unde abstinere liberum non est, quod jam non solum peccatum, sed

¹ Rom. vii, 19. — ² Ibid. 17, 18.

etiam pona peccati est. Nec attendere vultis, quod in unoquoque agitur per violentiam consuetudinis, (quam quidam docti dixerunt esse secundam naturam), hoc actum esse per violentiam pœnalem summi hujus maximique peccati primi hominis in omnibus qui erant in lumbis ejus, per ejus concupiscentiam exoritur, cum propagaretur humanum genus; quam concupiscentiam peccantium pudor operuit in regione lumborum.

LX. JUL. « Sed quid nos ad parvulos; cum quaestio Manichæorum nec perfectæ ætatis hominem dicat voluntate peccare? Nam si ideo exortum est in homine malum, quia de nihilo factus erat, a necessario autem habuit homo ut de nihilo fieret; sine dubio malum non a possibili, sed a necessario recepit. Quod quia longa disputatione destructum est; adhuc modicum, quo magis ac magis iteratione luceat, super hoc eodem disseramus. Quæris ergo unde ipsa voluntas mala in primo homine extiterit. Respondeo, de motu animi, cogente nullo. Quæris et unde ipse motus? Respondeo, Quid requiris? unde esse poterit, an unde esse compulsus sit? Si dicas, quod scripsisti quoque, unde esse compulsus est: referam te asystata et contraria loqui. Quæris enim quis coegerit, quod esse non possit, nisi cogente nullo: quod quia ipsa sui contrarietate dissolvitur, nihil habet virium quæstio, quæ ordinem non habet. Igitur stolidissime interrogas, unde ipsa voluntas mala. Hoc enim quod dicis unde, non occasionem, sed originem ejus, id est, naturam requiris: at id, sicut supra tractatum est, si naturam accipit, definitionem sui perdit, qua dictum est, cogente nullo; si vero definitionem tenet, præjudicium nativitatis excludit. Non ideo ergo peccavit homo, quia de nihilo factus est, non ideo quia a Deo factus est, non ideo quia de tenebris factus est, non ideo quia liberi arbitrii factus est: sed ideo pecca-

vit, quia voluit; id est, ideo habuit voluntatem malum, quia voluit. »

AUG. Nos, vel potius ipsa veritas dicit, perfectæ ætatis homines quosdam voluntate, quosdam necessitate, vel eosdem ipsos in quibusdam voluntate, in quibusdam necessitate agere malum. Quod si falsum putas; illum aspice clamantem, « Non quod volo facio bonum, sed quod nolo » malum hoc ago¹. » Qui tibi toties in faciem retorquendus est, quoties dicens ista, vel non videre te fingis istum, vel fortasse non vides. Quid te anfractuosis involvis ambagibus? Non tibi dicitur, Necessitatem peccandi habuit homo, quia de nihilo factus est: sed tu tibi hoc dicis. Prorsus ita factus est, ut peccandi possibilitatem haberet a necessario, peccatum vero a possibili. Verumtamen nec ipsam peccandi possibilitatem haberet, si Dei natura esset: immutabilis enim profecto esset, et peccare non posset. Non igitur ideo peccavit, sed ideo peccare potuit, quia de nihilo factus est. Inter peccavit, et peccare potuit plurimum distat: illa culpa est, ista natura. Nec omne quod de nihilo factum est, peccare potuit; non enim ligna et lapides peccare possunt: sed tamen natura quæ peccare potuit, de nihilo facta est. Nec magnum est peccare non posse: sed magnum est cum beatitudine peccare non posse. Sicut non est magnum, esse miserum non posse; quia omnia quæ nec beatitudinem capiunt misera esse non possunt: sed magnum est ita beatam esse naturam, ut misera esse non possit. Quod etsi majus est, nec illud parvum est, in ea beatitudine conditam hominis esse naturam, ut si vellet, posset esse non misera.

Sic autem dicuntur omnia facta de nihilo, id est, ex his quæ nulla erant, ut intelligamus, quidquid ex eo factum est quod jam erat, ad originem primam esse referen-

¹ Rom. VII, 19.

dum. De terra enim caro; sed terra de nihilo. Sic enim dicimus etiam omnes homines esse filios Adam, cum patris sui quisque sit filius. Omnia tamen, quæ facta sunt, mutabilia sunt, quia de nihilo facta sunt, id est, non fuerunt, et Deo faciente sunt, et bona sunt: a bono enim facta sunt; nec omnino essent mutabilia bona ulla, in quantum sunt, nisi esset a quo crearentur, immutabile bonum. Mala igitur omnia, quæ nihil sunt aliud quam privationes bonorum, ex bonis orta sunt, sed mutabilibus: et angelum quippe et hominem, ex quibus orta sunt mala, (quæ tamen et non oriri potuissent, si illi peccare noluisent, quia et nolle potuerunt), naturas bonas recte, immutabiles autem non recte possumus dicere. Deus vero tam bonus est, ut malis quoque utatur bene, quæ omnipotens esse non sineret, si eis bene uti summa sua bonitate non posset: et hinc potius impotens appareret et minus bonus, non valendo bene uti etiam malo. Proinde tu negare non sineris, eum qui dicit, Quod nolo malum hoc ago, a necessario jam malum sumpsisse, non a possibili. Non igitur, ut dicis: « Omnis actio mali non a necessario, sed a possibili: » verum nonnulla et a necessario reperitur. Vide nunc ut tua machinatio tam elaborata collapsa sit.

Sed quærenti unde voluntas mala in homine primo extiterit, cautius respondere te putas: « De motu animi, cogente nullo: » quasi non citius et expeditius responderes, De homine ipso. Illud quippe quod additur: « Cogente nullo, » etiam hic addi a te potuit, resistente tibi nullo. Quis enim tibi resisteret dicenti vera, si diceres, Mala voluntas in homine primo de homine ipso extitit cogente nullo? Nunc vero timens culpam naturam, tanquam hinc in ejus auctorem ulla recurrat injuria, et quod diu volebas, aliquando dixisti, et a natura non recessisti. Animus nam-

que natura est : et ea quidem in hominis institutione corpore melior, de cuius motu, cogente nullo, malam voluntatem extitisse, dixisti. Vides-ne non potuisse nisi alicunde existere, quod negare non sineris antequam existeret non fuisse? Quid autem opus est, ut quæretur unde animi motus, cum satis appareat non potuisse animi motum nisi de animo existere? Quod si impudentissime atque insulsissime negas, adhuc ex te quæritur, unde extiterit in homine primo voluntas mala : nec jam permitteris dicere : « De motu animi, cogente nullo : » quia¹ ipse animi motus cogente nullo, voluntas est, Quapropter, hoc est dicere, Voluntas extitit de animi motu, quod est dicere : Animi motus extitit de animi motu, aut voluntas extitit de voluntate. An dicis hunc motum de se ipso extitisse, non de animo, ne hinc natura bona, id est, animus ipse culpetur? Non ergo inde damnetur : quis enim inde ferat animum jure damnari, unde non potest jure culpari?

Sed dicis : « Ideo peccavit homo, quia voluit; ideo habuit voluntatem malam, quia voluit. » Verissime dicis : sed si lux clarissima tenebræ non sunt, de illo extitit mala voluntas, quia voluit. Non enim dicimus, ut calumniaris, et ut nos etiam scripsisse mentiris, « Motus iste unde esse compulsus sit : » sed nullo compellente unde extiterit; quia et nullo compellente tamen extitit, et non nisi alicunde existere poterat, quod antequam existeret non erat. Si ergo homo voluit, de homine extitit : et quid erat homo, antequam de illo existeret, nisi natura bona et bonum opus Dei? Quod est etiam malus homo, in quantum homo est et opus Dei. Confundatur ergo sua vanitate Julianus; quoniam ex bonis esse mala orta, verum dixit Ambrosius² : sed quia cogente nullo,

¹ Agatho papa in epist. ad Imp. — ² Ambros. lib. de Isaac et Anima, cap. 7.

OPERIS IMPERFECTI CONTRA JULIANUM, LIB. V. 407
inculpatus est Deus : quod vero ea permisit existere, usu eorum justo et bono laudatur insignius.

LXI. JUL. « Voluntas ergo, quæ nihil est aliud quam motus animi cogente nullo, possibilitatem suam naturæ debet, effectum suum sibi. In natura enim exorta est, sed a possibili, non a necessario. Hic si dicat aliquis : Sed mala natura, quæ potuit habere voluntatem malam. Respondeo : Sed bona natura, quæ potuit habere voluntatem bonam. Uno ergo tempore optima simul pessimaque dicetur. At id rerum ratio non sinit, ut uno eodemque tempore una eademque res contrariis meritorum qualitatibus impleatur. Si igitur ideo mala putetur, quia potuit malum facere; ideo bona credatur, quia potuit bonum operari. Cur autem, inquit, et malum potuit, quæ bonum operabatur? Respondeo : Quia bonum hoc, quod virtus dicitur, proprium esse non poterat, nisi fuisset voluntarium : voluntarium autem non esset, si necessitatem boni habuisset : necessitatem autem boni pertulisset, si non habuisset possibilitatem mali. Ut ergo constaret jus boni, admissa est possibilitas mali. »

AUG. Ut video, nec bonam voluntatem vis tribuere naturæ, quando est homo primitus conditus : quasi non potuerit Deus hominem facere voluntatis bonæ; in qua eum tamen permanere non cogeret, sed in ejus esset arbitrio sive in ea semper esse vellet, sive non semper, sed ex illa se in malam nullo cogente mutaret, sicut et factum est. Neque enim homo voluntatem non peccandi ante non habuit, et a voluntate peccandi exorsus est vitam, in qua eum rectum condidit Deus; utique talem, qui uti ratione jam posset. Quis enim ferat, si dicatur talis factus, quales nascuntur infantes? Illa itaque perfectio naturæ, quam non dabant anni, sed sola manus Dei, non potuit nisi habere voluntatem aliquam, eamque non

malam : alioquin non scriptum esset : « Fecit Deus hominem rectum¹. » Bonæ igitur voluntatis factus est homo , paratus ad obediendum Deo , et præceptum obedienter accipiens , quod sine ulla , quandiu vellet , difficultate servaret , et sine ulla , cum vellet , necessitate desereret ; nec illud sane infructuose , nec istud impune facturus. Unde pia et sobria cogitatione colligitur , primam voluntatem bonam Dei opus esse : cum illa quippe fecit hominem rectum : neque enim unquam , nisi recta volens , rectus est quisquam.

Propter quod voluntas bona non redditur perdita , nisi ab illo a quo est condita ; nec aliunde putandum est sanari posse peccati necessitatem , nisi miserante illo , cujus alto justoque iudicio , subsequuta est posteros ejus , qui sine ulla necessitate peccavit. Unde ille posteaquam peccati habitantis in carne sua , quo cogebatur malum agere quod nolebat , necessitatem poenamque deflevit , mox ad quem confugiendum esset ostendens : « Miser ego homo , » inquit , quis me liberabit de corpore mortis hujus ? » Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum². » Vides certe , quam non subveniat huic possibilitas illa , quam te tanquam magnum aliquid invenisse arbitraris ; jam quippe amissa est , quando necessitate agitur malum , et sub necessario malo clamat homo : Miser ego homo : sed plane ille subveniat , cujus gratia superantur etiam quæ propterea necessaria vocas quod aliter esse non possunt. « Quod enim hominibus impossibile est , Deo facile » est³. » Cui non fuit necessarium ut camelus per foramen acus intrare non posset , sed possibile potius ut intraret ; sicut caro et ossa per ostia missa sunt⁴.

Frustra itaque conaris naturam defendere vitiatam. Si

¹ Eccle. vii, 30. — ² Rom. vii, 24 et 25. — ³ Matth. xix, 26. —

⁴ Joan. xx, 26.

aliquid utile pro illa quæris agere , ut sanetur age , non ut excusetur. Sine ut ipsa sibi fecerit , unde merito damnaretur. Nam unde extiterit mala voluntas , quidquid aliud dicis , et de illa extitisse negas , injustam damnationem ejus affirmas. Quid enim aliud dicis , nisi non ipsa fecit unde damnatur ? Quid ergo iniquius , quam ut inde damnetur , quod ipsa non fecit ? Si autem ipsa fecit , quid eam de possibili excusare conaris , unde illam inexcusabilius accusare convinceris ? Dicis enim , « Voluntatem malam in natura quidem extitisse , sed a possibili , non a necessario. » Si hæc possibilitas extra naturam est ; ipsa potius , unde mala extitit voluntas , non natura damnatur. Si vero ad naturam etiam possibilitas pertinet ; magis sibi voluntatem malam natura fecit , quia et non facere potuit : hoc enim abs te commendata definitio possibilitatis ostendit. Nemo tibi dicit : « Ideo mala natura est , quia potuit habere voluntatem malam. » Nos certe , contra quos nunc loqueris , non hoc dicimus : quid superfluis immoraris ?

In eo plane , quod dixisti : « Bonum hoc quod virtus dicitur , non esset voluntarium , si necessitatem boni habuisset ; necessitatem autem boni pertulisset , si non habuisset possibilitatem mali : » prorsus oblitus es Deum , cujus virtus tanto magis est necessaria , quanto magis eam sic vult , ut nolle non possit. Nam et tu dixisti in primo hujus operis tui libro¹ , « Deum nisi justum esse non posse : » quæ si necessitas dicenda est , dicatur omnino ; dum tamen constet , nisi esse ista necessitate feliciter , qua tam necesse est ut Deus non male vivat , quam necesse est ut semper atque beatissime vivat. Neque enim verba tua timet necessitas talis , in quibus noluisti dicere , « Necessitatem autem boni » habuisset , sed maluisti di-

¹ Lib. i. n. 28.

cere, « Pertulisset, si non habuisset possibilitatem mali : » ut videlicet Deus homini pepercisse videatur, ne tanquam ærumnosum aliquid perferret necessitatem boni, non habendo possibilitatem mali ; quod tam magnum est bonum, ut Sanctis servaretur ad præmium : quos itidem oblitus es, sicut Deum. Neque enim tunc sine virtute vivemus, quando nobis concedetur, ne a Domino aliquando recedere possimus, quoniam nec velle poterimus. Ita enim nobis certum erit bonum, quo semper, ut promissum est, cum Domino erimus¹ ; ut ab eo recedere non velimus, nec velle possimus. Non ergo aliter esset virtus in nobis, nisi voluntatem malam sic non haberemus, ut habere possemus : sed pro hujus minoris virtutis merito, accedere nobis debuit virtus major in præmio, ut malam voluntatem sic non haberemus, ut nec habere possemus. O desideranda necessitas ! Donabit eam veritas, ut sit certa securitas, sine qua non potest esse illa, cui non est aliquid addendum, jam plena nostra felicitas.

LXII. JUL. « At hoc in contrarium torqueri potest, ut dicatur : Sed malo aptata natura est ; nam quia malum voluntarium esse non poterat, si necessitas fuisset mali ; ob hoc data est possibilitas boni, ut malo proprietas pararetur. Quod quidem acutum est, sed insanum : omnia enim rerum a meliore parte taxantur : huc et dignitas auctoris accedit, id est, Dei, qui non ob ea quæ puniturus erat, liberum animal fecit ; sed propterea qua remuneraturus, possibilitatem contrariorum dedit. Verumtamen super hoc pugnare nolo : sed permitto aliquid calumniæ, ut nihil de opificis auctoritate præscribam. Illud tamen necessario sequitur, ut hæc possibilitas faciendi boni et mali removeatur ab utriusque voluntatis effectu. Ac per hoc, nec virtutis a necessario probatur

¹ 1 Thess. iv, 16.

causa esse, nec vitii. Ut enim honestis hanc faciamus injuriam, ut ex eo quo cum improbis certare videantur, nec bonæ ei, nec malæ ascribatur meritum voluntatis : habet ergo testimonium ingenuitatis suæ, quod innocens est, quia nec bono, nec malo, voluntario duntaxat, plena est. Possibilitatem ergo voluntatis ascribe naturæ ; voluntatem autem nec bonam, nec malam, naturæ. Invicte ergo collectum est, voluntatem malam exortam quidem in opere Dei ; sed a possibili, non a necessario : quod reputari non potest possibilitatis datori, sed possibilitatis ipsius gubernatori. »

ARG. Voluntatem nec bonam, nec malam, naturæ concedis ascribi, sed tantum possibilitatem vel bonæ vel malæ voluntatis, cum sit natura et Angelus et homo. Cui si non est ascribenda, ut dicis, voluntas bona vel mala ; nec honorandus de bona, nec de mala et voluntate damnandus. Quid enim est iniquius, quam ut de malo, quod ei non est ascribendum, judicemus esse damnandum ? An Angelus et homo naturæ non sunt ? Quis hoc loquitur, nisi nesciens quid loquatur ? Naturæ igitur ascribitur, quod Angelo ascribitur ; naturæ ascribitur, quod homini ascribitur : sed naturæ quæ a bono Deo condita est bona, et voluntate sua facta est mala. Ac per hoc, rectissime malum, quod his naturis ascribitur, ei a quo sunt conditæ non ascribitur ; quia non eas ita condidit, cum primum condidit, ut eis esset habendæ malæ voluntatis ulla necessitas, sed tantummodo possibilitas ; ubi meritum compararet, atque inveniret in eis bona voluntas non deserta præmium, deserta supplicium. Quid ergo malitia voluntatis quæris excusare naturam, cujus est velle seu nolle ? Neque enim est mala voluntas, nisi volentis aut Angeli, aut hominis, quas non esse naturas nulla ratione possumus dicere. Cur, inquam, ascribis

homini malam voluntatem, ut non injuste possit malæ voluntatis merito poenas luere; et quod ascribis homini, non vis ascribere naturæ, quasi ullo modo possit homo non esse natura?

Quanto satius est, te sana loqui, et dicere hominis voluntatem malam non nisi alicujus esse naturæ, quia omnis homo natura est; sed istam naturam, cum primo malum egit, non ex necessario, sed ex possibili habuisse voluntatem malam: quandoquidem his nominibus tibi placuit duo ista discernere, quorum in uno intelligitur id fieri quod necesse est, in altero autem id quod fieri quidem potest, sed necesse non est, quia et non fieri potest. Hoc enim de peccato primi hominis, vel primorum hominum verissime dicitur: restat ille qui clamat, « Non » quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc » ago¹. » Iste quippe ex necessario malum agit, qui non vult et agit: frangitque tuam regulam, quam temeraria loquacitate finxisti dicens, quod « Nec virtutis a necessario probetur causa esse, nec vitii; » cum hujus causa probetur esse a necessario. Neque enim aut actio mali vitium non est; aut bonum quod vult, non facere, et malum nolle, et tamen agere, necessitas non est; aut e contrario non erit nobis etiam virtutis necessitas felix, quando tanta gratia natura nostra replebitur, et Deus erit omnia in omnibus, ut male aliquid velle non possit. « Virtus est quippe justitia; et coelum novum et terra » nova promittitur nobis, in quibus justitia inhabitat². » Aut si forte turbatus, præsentis vitæ, non futuræ istam regulam finxisse te dicis; non contendo cum victo: illud certe ad hanc vitam pertinere non negas, ubi vides hominem velle, nec facere bonum; et nolle, atque agere malum: cogarisque hoc vitium contra regulam tuam ne-

¹ Rom. vii, 19. — ² 1 Cor. xv, 28, et 2 Petr. iii, 13.

cessitati tribuere, non voluntati. Ab hac autem necessitate, cum qua nascuntur et parvuli, sed ætatis accessu incipit apparere, quis liberat hominem miserum, nisi gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum¹: cujus gratiæ vos inimici, in vestra virtute confiditis; et contra divina eloquia, quæ damnant eos qui in sua virtute confidunt², impia superbia disputatis.

LXIII. JUL. « Hæreat ergo prudentis animo lectoris, multum interesse inter ea quæ a possibili veniunt, et ea quæ a necessario; naturaliaque omnia necessariis applicet, voluntaria vero possibilibus; et quæstiones universas ab ea, qua cœperint, parte consummet. Quoniam si per utramque cæco judicio vegetur, in innumeros per verba pene omnia præcipitatur errores: quod quoniam satis claruit, apparet te nimis omnino caligasse, qui collegisti: Quomodo potuit malum, quod nusquam erat, exoriri in opere Dei, ita etiam, jam quod erat, transit naturaliter per opus Dei. Vide enim quo sis involutus errore: peccatum prima voluntate conceptum, quod a possibili venit, in necessaria dicis fuisse mutatum, ut quomodo potuit oriri motus animi liber, ita sine motu libero transiret in naturalium necessitatem. Sed intellige quoniam necessariorum auctor sit Deus. Si ergo hoc facit Deus in naturis, quod fecit animus in culpis; necesse est ut sic sit reus, quomodo et ille cujus arguit voluntatem. Imo magis: quanto enim est plus necessarium quam possibile, tanto coelestius est ingenerare quam usurpare peccatum. Quod licet rerum natura non capiat; tamen hic ostenderim, multo pejorem esse opinionem tuam de Deo, quam Manichæi. Illius enim Deum vel subita bella truncarunt: tuum vero antiqua et multiplicata crimina corruerunt. Ac per hoc non solum de quæstione dissentis

¹ Rom. vii, 25. — ² Jerem. xvii, 5.